

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Vendula Janošová

Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání a Český jazyk se zaměřením na
vzdělávání

František Němec a česká soudnička

Olomouc 2014

vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci, dne 23. 4. 2014

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph. D. za vedení mé bakalářské práce a odborné rady, které mi poskytoval.

OBSAH

ÚVOD	5
1 ČESKÁ SOUDNIČKA	7
1.1 SOUDNIČKA A JEJÍ SPOLEČENSKÉ POSLÁNÍ.....	7
1.2 VZNIK A ROZMACH SOUDNIČKY.....	9
1.3 SOUDNIČKA MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI	13
2 NÁSTIN ŽIVOTOPISU FRANTIŠKA NĚMCE	19
3 SOUDNIČKY FRANTIŠKA NĚMCE	23
ZÁVĚR	33
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ	34
ANOTACE	

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce se zabývá českou soudničkou a především autorem Františkem Němcem, průkopníkem tohoto žánru, který již jako student gymnázia tíhl k literatuře. I když k psaní soudniček, jakožto jeho vrcholné tvorbě, přichází až později.

Františka Němce a českou soudničku jsem si zvolila hned z několika důvodů. Za hlavní pokládám ten, že mě již od střední školy přitahovaly případy ze soudních síní. Chtěla jsem co nejvíce nahlédnout do vzniku a vývoje české soudničky a také poznat její mistrné autory, kteří se po léta snažili dovést soudničku k svébytnému literárnímu žánru.

Rozmach soudničky spadá do období první republiky, kdy byl tento útvar atraktivní pro tehdejší čtenáře. Avšak v současnosti soudnička upadla do zapomnění, poněvadž je nahrazena masou moderních medií, v podobě televizních pořadů či zpravodajství. Tyto skutečnosti mne vedly k rozhodnutí, alespoň touto cestou připomenout precizní práci českých soudničkářů.

První kapitola se zabývá českou soudničkou. V rámci obecné roviny popisují společenské poslání soudničky. Zaobírala jsem se jejím společenským posláním, vývojem a také literarizací. Závěr první kapitoly je věnován autorům soudničky.

Druhá kapitola pojednává o životě Františka Němce, kde nastiňuji etapy jeho života, zejména z oblasti jeho kariéry spisovatele.

Třetí kapitola obsahuje tvorbu spisovatele. I když jsem se v této části nejvíce zaměřila na Františka Němce jako na soudničkáře, neopomenula jsem ani jeho dráhu básníka, prozaika a dramatika.

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat život Františka Němce a díky tomu pochopit jeho styl při psaní soudniček, které mistrně prokládá slangem, jazykovými perličkami a duchaplnými dialekty.

Za dílčí záměr pokládám seznámení se s vývojem české soudničky a nahlédnutí do pera jejich osobitých tvůrců.

Motto:

„Soudní síň mívá jiné obecnstvo než divadlo. Zde není život stylizovaný, přecezený cudnou i někdy necudnou fantazií tvůrčí, zde není třeba kukátek, neboť průhledné jest líčidlo, ani té podrážděné vnímavosti tu není, jež ráda chce zapomenout na skutečnost a odevzdat se okřídlenému klamu. Tu sám život surový, bez tvaru, podoben zhmožděnému tělu nádeníka, jenž spadl z lešení, leží na stole operačním a zhusta i pitevním, aby lékař v černém taláru mohl posoudit, zda lze očekávat uzdravení, nebo zda nastala mravní smrt...“

Rudolf Těsnohlídek

1 ČESKÁ SOUDNÍČKA

Jak již bylo naznačeno v úvodním mottu, soudnička je realitou, kterou píše sám život. V soudních síních se odehrávají příběhy odsouzených i žalobců, které neřídí režisér, ale osud. Sehraje se zde nespočet představení, která však nemusí končit bouřlivým potleskem.

1.1 Soudnička a její společenské poslání

Dagmar Mocná definuje soudničku „jako krátkou novinovou prózu vázanou k příběhu obžalovaného a k soudnímu projednávání jeho trestného činu (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 643).“ Žánrové označení vzniklo poměrně později a jeho autorství se připisuje Františku Halasovi. Jiří Burda popisuje soudničku a její vývoj takto: „*Soudnička je bezesporu jedním z nejčtenějších, ale také autorsky nejnáročnějších novinářských útvarů. Má dvě základní podoby. Buď chce autor vytvořit hlubší úvahu o psychice odsouzeného a nad společenským i etickým dopadem trestného činu. Nebo zvolí humornou nadsázku. V české žurnalistice má tradici především její druhá podoba. Soudničky psal již Karel Havlíček Borovský v polovině minulého století do časopisu Slovan. Nicméně za zakladatele tohoto žánru je považován František Šimeček, který publikoval v Národních listech. S redakcí těchto novin jsou spojena i jména dalších soudničkářů: Jakub Arbes a Ignát Herrmann. K zakladatelům novodobé, psychologicky perfektně zpracované soudničky určitě patří Rudolf Těsnohlídek. Karel Poláček dotáhl tento tvar k umělecké dokonalosti, František Němec pak k mistrovské kompozici* (Burda, 1992, s. 5).“

Soudnička se řadí do publicisticko-beletristického žánru s funkcí informativní, zábavnou a výchovnou. I když její původní poslání bylo pouze informativní a zpravodajské, tak se postupně stala podle Štorkána „svěbytným publicistickým žánrem, který v sobě zahrnuje cíl i prostředky, který mají svůj specifický úkol, své poslání třídní a společenské (1988, s. 3).“

V novinách patřila do rubriky „Ze soudní síně“ a informovala čtenáře o průběhu případu v soudní síni, převážně o jeho charakteru a zajímavých detailech. Jinak řečeno, měla za úkol poskytnout všestranný přehled čtenáři o stavu zákonnosti a justiční praxe v zemi. Většina čtenářů se však nechtěla zabývat její odbornou právní stránkou, ale zajímala je spíše společenská funkce. V teorii publicistických žánrů je soudnička definována jako fejetonový nebo beletristický druh, který je svým dějem zasazen do soudní síně. „*Soudní síň v tomto případě metaforicky vyjadřuje celý systém příčin, následků a aspektů jednotlivých provinění* (Štorkán, 1988, s. 3).“ Soudnička na čtenáře nepůsobí jen funkcí informativní, ale i formální, tj. složkou kompoziční a stylistickou.

Štorkán formálně rozlišuje a dělí soudničku podle přístupu autora k faktu a jeho zpracování „1) na analytickou a úvahovou, která se převážně zabývá psychickou determinací činu a jeho společenským a etickým dosahem, 2) na soudničku humorně zaměřenou, jejíž obsah je formulován satiricky a s lehkým anekdotickým nádechem, 3) a můžeme mluvit i o soudničce dle rubriky, která měla mít formu sloupku či poznámky (1988, s. 3 – 4).“

Důvod, proč se vlastně případy ze soudní síně měly dostávat do novin, byl jednoduchý. Hlavní přelíčení je věc veřejná, a to především proto, aby mohlo působit na širokou veřejnost. Tresty odsouzených by měly mít především výchovný dopad. Proto měl tento žánr snahu výchovně působit na podkladě etických zásad, aby se předcházelo porušování společenských norem v takovém rozsahu. „Potřebu zajímavosti faktu nelze uplatňovat osamoceně, podle záliby soudního zpravodaje nebo redakce, nýbrž vždy s určitým, předem stanoveným záměrem (Štorkán, 1988, s. 5).“ Tento záměr může být různorodý podle hledisek listu. Novinář, který se odborně zabývá publikováním dění ze soudní síně a kriminalitou, by měl být schopen ovládat trestní zákon i trestní řízení, stejně jako možné tvůrčí publicistické postupy při zpracování poznanych skutečností a faktů. Dlouhodobá novinářská praxe naznačila, že některé případy ze soudní síně lze zpracovávat metodou zpravodajskou nebo reportážní. Ovšem jako nejčastější metody pro zveřejňování faktů od soudu jsou referát, článek motivovaného soudního líčení a soudničky.

Referát skýtá téměř všechny přístupné údaje, zaznamenává chronologický průběh soudního líčení, důraz je kladen hlavně na věrohodnost a pravdivost a jeho hodnota je dokumentární.

Článek motivovaného soudního líčení, který stejně jako referát sepisuje nejpodstatnější fakta včetně rozsudku, má ale navíc za úkol analyzovat určitý problém. Tato metoda „čerpá ze zkušeností soudu a pokouší se o zevšeobecnění a rozbor určitého negativního jevu ve společnosti s úmyslem výchovně působit na čtenáře, popřípadě upozornit odpovědné instituce na recidivy kriminality a zločinu (Štorkán, 1988, s. 5).“

Poslední metodou, jak zpracovat případ ze soudní síně, jsou soudničky. Soudnička, jež se během svého vývoje stala samostatným a poutavým žánrem v novinách, tak si vydobyla svou oblibu u čtenářů jak krátkou formou, tak i tím, že se dotýká charakteru lidí, prohrěšků i zločinů jejich života. Jedinečnost soudničky tkví především v subjektivním přístupu autora, v jeho bujně fantazii při tlumočení a objasňování faktů, zejména pokud se jedná

o umělecké ztvárnění reality a o vyobrazení mezilidských vztahů. Děj soudničky se odehrává vždy u soudu a neobejde se bez vynesení rozsudku.

1.2 Vznik a rozmach soudničky

Zločin a trest nerozlučně doprovázejí lidskou společnost od samotného počátku. S příchodem písma jsou tyto činy také zaznamenávány. Ani první tisk se neobešel bez pozornosti na zločin a trest, a proto již od začátku fungování novin zde mají své čestné místo. Soudničky, jakožto samostatnému novinovému útvaru, však věnují noviny pozornost teprve od osmdesátých let minulého století.

Ze začátku se v novinách objevují jen záznamy o trestném činu, později i jeho popis. Ale teprve až od roku 1850 se setkáváme s přímým zpravodajstvím ze soudní síně, uveřejňovaném převážně v rubrice „Zprávy domácí“. V českém tisku začal soudní zpravodajství publikovat jako první Karel Havlíček v časopise Slovan. Jeho referáty i zpravodajské záznamy od soudu byly krátké, stručné a výstižné. *„Havlíček neironizuje, ani nezesměšňuje, klade především důraz na skutkovou podstatu činu, a na chování obžalovaného před porotou, zmiňuje se o výpovědi svědků, o obhajobě, seznamuje čtenáře s nacionáliemi obžalovaného, s paragrafem a rozsudkem, podle kterého byl obviněný odsouzen (Štorkán, 1988, s. 7).“*

„...Jednání bylo dosti zajímavé. Jistý Černý, 28letý tovaryš soustružnický, již sedmkrát vyšetřován a pětkrát potrestán pro krádež, na šup odeslán, zpozoroval příležitost, uprchl z vězení, a čtyři míle nazpět šel, aby krádež vykonal. Přiznal se a k žaláři od 5 let a 6 měs. odsouzen byl. S tímto trestem nespokojen oznámil se jako vojenský sběh, doufaje dle zákona voj. v kratší trest bitím. Ať se nemýlí! (Havlíček, In Štorkán, 1988, s. 7).“

O pravidelné zveřejňování zpráv ze soudní síně měl zájem i časopis Pražský posel, který žádal občany Čech a Moravy, aby jim zasílali dopisy o soudních jednáních z jejich kraje. Avšak Pražský posel, stejně jako všechny radikální český tisk, byl po roce 1850 zastaven, takže ti čtenáři, které přitahovaly případy ze soudní síně, si na tuto samostatnou rubriku museli ještě pár let počkat. Sice u nás po roce 1850 jeden český list existoval, a to Pražské noviny, ale ty se zprávami od soudu příliš nezaobíraly. Stálá rubrika „Ze soudní síně“ byla zavedena až v roce 1862 společně se vznikem Národních listů, které pravidelně informovaly občany v této rubrice o průběhu nejruznějších soudních jednání. Objevují se zde tiskové procesy, konflikty vlastenců a nevyhýbají se ani hrdelním zločinům, protože v této době mezi širokou veřejností

narůstá obliba kriminálních kauz. Postupem času tato rubrika „Ze soudní síně“ nabízí čtenáři všestranný přehled o zákonech a stavu justiční praxe v zemi. „*Je nutné podotknout, že Národní listy s redakcí, kde nechyběly velké osobnosti národního života, věnovaly soudnímu zpravodajství a rodící se soudničce větší pozornost, než ostatní české listy* (Štorkán, 1988, s. 8).“

Zločinnost této doby byla chudá na velké kriminální případy, a pokud se i vyskytovala, tak jí nebyla věnována dostatečná pozornost ze strany redakcí. Po praxi novinářské bylo zatím totiž vyžadováno jen referujícího stylu. Teprve až Dr. Julius Grégr začíná vnímat zájem čtenářů o případy ze soudní síně. Po domluvě s Janem Nerudou pověřují řízením rubriky „Ze soudní síně“ Františka Šimečka, Jakuba Arbesa a nakonec Ignáta Hermanna, kteří se o šíření soudničky zasloužili. Tito soudničkáři „*měli mnoho příležitostí hlouběji nahlédnout prostřednictvím soudních případů do tajů lidské bídy, sledovat zblízka neštěstí, otrásající životními osudy lidí* (Štorkán, 1988, s. 10).“ Už na první pohled jsou však tyto autoři rozdílní. Jejich hlavní dělítko je udáváno především v různosti přístupu k dané skutečnosti. I přesto, že všichni tři vycházejí ze zobrazení konkrétní reality, mají jejich soudničky odlišnou formu i jazyk.

Jako první se o psaní soudniček, jež je považován za nový tvar toliko odlišný od soudního zpravodajství, pokusil František Šimeček. Jeho soudničky byly stručné. Referovaly převážně věcně o průběhu soudního přelíčení. Na druhou stranu se snažil šperkovat soudničku osobními postřehy a často přidával k případu i úvodní slovo. Někdy z jeho soudniček cítíme i básnický přírůbek. Jako například v soudničce Paní a služka: „*Chudičkový oděv, bledá tvář, možno říci vymořena, utrápena, žaluje tak vpadlé oko, a s okem mluvit by mohly vlhké žalární stěny, mezi nimiž držána byla obžalovaná po celé tři měsíce ve vazbě. Jméno její jest Barbora Caromilova, a zaměstnání? Bývala služkou* (Šimeček, In Štorkán, 1988, s. 11).“

Jakub Arbes kladl důraz spíše na popis událostí. V soudním procesu vyhledává hlavně hlubší osobní motiv, který posléze dramatizuje s pomocí dialogu obžalovaného.

Ignát Herrmann povahou laskavý a uvážlivý člověk, vdechuje soudničce, díky svým postřehům, literárnímu nadání a analytickým způsobem myšlení, umělecký tvar. Stejně tak jako později Rudolf Těsnohlídek. Vlivem Ignáta Herrmanna se ze soudničky začíná vytrácet arbesovsky moralistní tón i referující styl Františka Šimečka. Ignát Herrmann vnáší do soudničky smysl pro osobité pohnutky obžalovaných a zdůrazňuje i jejich povahokresbu. Příkladem může být krátký úryvek ze soudničky Cikánská vizita: „*Anna a Marie jsou dívky sedmnácti a osmnácti let, stojí tedy ve květu svého života a jeví patrné vlohy a schopnosti*

úctyhodných předků svých. Kradou. Snad i milé jejich potomstvo bude obdařeno touto vlastností. Stará, dobrá rodina, jakási šlechta mezi cikány. Však mnozí starožitní rytířové také kradli a loupili (Hermann, 1984, s. 154).“

Na povrch vyplývá ještě jedna rozlišnost těchto autorů, která má zcela jistě vliv na počáteční vývoj soudničky a na proměnlivost jejího tvaru. Jedná se o odlišné společenské podmínky, jež působí ve vývoji jednotlivých autorů. Odráží se zde literární tradice, stupeň rozvoje jazyka a také různé vnitřní podmínky té či oné redakce. Když budeme soudničku zkoumat z hlediska její vývojové zákonitosti a specifičnosti, tak se rovněž dobereme k otázce sociální a k sociálnímu cítění autorů vůbec. *„Není bez zajímavosti, že tento motiv, živý cit pro všechny nesrovnalosti společenských poměrů, ovlivnil všechny tři zmíněné autory v jejich morálních postojích, stejně tak při výběru faktů i formy* (Štorkán, 1988, s. 11).“

Díky neutuchajícímu zájmu čtenářů o případy ze soudní síně, a také po vzoru Národních listů, byly i ostatní redakce dohnány k publikaci zajímavých líčení, jejichž inspirací se stala soudní síň. Tato období se považovala za takzvané „učňovské období“ soudnickářů. Velmi výstižně tuto dobu popisuje Jan Neruda: *„Každá redakce pražská má mimo zvláštního redaktora zpráv lokálních ještě alespoň jednu, obyčejně však dvě síly, jež se starají o sehnání všech novinek sběhlých v Praze a blízkém jejím úkolí. Soudní síň, schůze spolkové, jednání obecních úřadů vyplňuje jednu část činnosti lokálního referenta...Denně sjezdí veškerá policejní komisařství, arcíže bez ekypáže, denně prohlíží co nejbedlivěji policejní raport ústředního úřadu...denně navštěvuje průjezd obchodního soudu, zemského soudu, aby sňal tužkou svou mrtvolu pověšených tam na černé prkno návštějí. Ale ani to nestačí jejich obrovské snaze po vydatném počtu otištěných řádek. Po příkladu pařížských kolegů politických zřídili sobě lokální novinkáři pražští již i svou bursu. Místo státních papírů, zlata a stříbra nabízí se zde fortelná mrtvola, špikovaný zloděj, kapitální neštěstíčko a jakž se to ostatní zboží divokým humorem obleženého lokálního referenta nazývá* (141 soudniček, 1968, s. 14).“

Rozmach soudničky, jenž je spojen zejména s konjunkturou publicistiky, je datován po roce 1918. Soudnička měla za úkol zajistit větší prodejnost novin. Stala se tak trochu komerční záležitostí. Novinový čtenáři prahli po senzaci. Soudnickáři se tedy zaměřili zejména na hrdelní zločiny, jež skýtal brutální a mnohonásobné vraždy a tím budily veřejnou pozornost. Tento typ soudničky by se dal nazvat jako bulvární. Autor v ní kladl důraz především na zajímavé a pikantní podrobnosti, bez ohledu na kvalitu zpracování a výchovné působení. Takovým

příkladem je pětistránkový čtrnáctideník Soudní síň, jenž se zabýval jen velkými procesy a zločiny, které byly nadsazené, samozřejmě jen proto, aby majitelé tohoto deníku vydělali. Většina soudniček, které se objevovaly v bulvárním tisku, nesměřovaly k odhalení sociální podstaty zločinu, ale uchýlovaly se ke sbírání senzací, které měly odpoutat pozornost čtenáře od závažných společenských jevů.

Na druhé straně zde byli i novináři z řad meziválečných prozaiků, kteří se snažili vštípit soudničky uměleckou kvalitu. Přenesli těžiště zpracování soudního faktu až do hraniční oblasti mezi beletrií a publicistikou. Tyto náročnější a umělecky hodnotnější soudničky tvořili především Rudolf Těsnohlídek, Karel Poláček, František Němec, Jaroslav Hašek, Karel Vaněk, Josef Trojan, Karel Konrád a další novináři, pro něž byla soudnička suverénní specifický žánr, v jehož úvahové, etické a psychologické rovině vyjádřili svůj vztah k současnosti.

Uměním novináře pracujícího u soudu byla schopnost vcítit se do sporů a zájmu obžalovaného. Náplní příběhů a zvolením vhodných jazykových prostředků dokázal zapůsobit na čtenáře. Základním pravidlem pro autora každé soudničky je její závěr, kdy se dozvídáme rozuzlení příběhu v podobě zveřejnění rozsudku. Osnova soudničky je tedy koncipována na úvod, v němž se čtenář dozvídá základní informace, popis obžalovaného a míru jeho provinění. Po seznámení se s případem přichází na řadu vyličení děje v soudní síni. Před samotným udělením rozsudku přichází místo pro úvahu a mravní postoj autora.

Zájem čtenářů o soudničky byl obrovský. Především po první světové válce. Milovníci soudniček měli to štěstí, že se touto novinkou nenechali zlákat pouze profesní soudnickáři, ale i věhlasní spisovatelé. Není tedy divu, že soudnička na stránkách českého tisku během několika let vyrostla ve svébytný literární útvar. Velký podíl na kvalitě soudničky měli především její noví tvůrci jako Karel Poláček, František Němec, Rudolf Těsnohlídek, Eduard Bass a také Jaroslav Hašek. Věcné konstatování od soudu nahradili dramatizací děje a rozpracováním charakteru postav. Referující podobu soudničky autoři obohatili svými myšlenkami a nevšedním obsahem, díky tomuto postupu dávali soudničky umělecký tvar. Důvodem proč se soudnička stala u čtenářů tak oblíbeným literárním útvarem, běhalo neustále hlavou i Karlu Čapkovi, který takzvaný „boom“ soudničky komentuje takto: *„Někteří to vysvětlují tak, že je to potřeba senzace, hlad po nervovém dráždění, rozkoš mrazivé hrůzy. Myslím, že to není celá pravda. Lidé se nezajímají zločiny pro jejich literární působivost, nýbrž pro jejich povšechnou možnost. Zajímají se o ně jako o něco důležitého a osobně blízkého. Vzrušuje je hrůzyplná vyhlídka,*

že se to dá udělat (Čapek, 1971, s. 16).“ Skutečnost je však zcela prostá. Čtenářů se vždycky nejvíce dotýká, a to nejen v soudničce, síla reality příběhu a společenská skutečnost.

1.3 Soudnička mezi světovými válkami

Soudnička byla původně novinářskou záležitostí se zaměřením ryze zpravodajským. Jejím hlavním úkolem byla výchova k zákonnosti. V novinách patřila soudnička pod rubriku ze soudní síně. Dávala možnost kontrolovat společnost i těm občanům, kteří osobně nemohli sledovat praxi justice. Přinášela jim informace o druhu a povaze projednávaných případů i o způsobu, jak byly projednávány. Jednoduše řečeno poskytovala občanům všestranný přehled o stavu zákonnosti. Soudničky byly psány jednoduchou informativní formou. Ovšem čitatelé soudniček začali vyžadovat něco víc. Prahli po soudničkách, ve kterých by byl do detailů vylíčený děj a charaktery postav, aby se její příběh vyvíjel, zaplétával a gradoval. Čtenáře nezajímalo, zda byl provinilec potrestán nebo kolik dostal let trestu, snad jen u velkých porotních případů, kdy šlo o vrahy a rozhodovalo se o trestu smrti. Čtenáře především zajímal čin sám a ještě více způsob, jakým ho podal autor soudničky.

Na přelomu 19. a 20. století nebyla soudnička ještě na tolik propracovaným a bohatým žánrem. Byla útvarem systematicky nepěstovaným a řádně nekonstituovaným. Její umělecká stránka se začala vyšperkovávat v meziválečném období. A to především díky autorům jako byli Rudolf Těsnohlídek, Karel Poláček a František Němec. Tato vývojově náročnější žánrová modalita soudničky, která představuje zábavně - výchovný žánr literární slovesnosti, situovaný do širokého přechodného pásma mezi literaturou uměleckou a populární, se nazývá literarizace soudničky. Dagmar Mocná popisuje literarizaci soudničky takto: „*Literarizace soudničky se projevuje ozvláštěným fejetonistickým podáním, tematickým posunem od věcné zprávy o průběhu přelíčení k charakteristice souzeného, odpoutáním od prostředí soudní síně a přenesením těžiště k prehistorii případu* (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 643).“

O literární inspirativnosti soudničky svědčí i fakt, že na jejím půdorysu byly napsány třeba některé z povídek Karla Čapka a že postupů tohoto žánru autor rovněž využil v Hordubalovi. Inspiraci k napsání tohoto filozoficko – psychologického románu čerpal ze soudničky z Lidových novin, která líčila proces s údajnými vrahy rusínského rolníka. Obdobně jako Karel Čapek našli i Karel Poláček a František Němec námět ke svým prvním vážně laděným dílům v reálném

soudním přelíčení. V případě Karla Poláčka se jedná o román Hlavní přelíčení u Františka Němce pak o román Alibi.

Literární soudnička se rozděluje na dvě varianty na humoristickou nebo analytickou. Humoristická varianta se vyznačuje anekdotickými a groteskními postupy. Na druhou stranu analytická varianta tíhne k bodům s kriminální prózou a může obsahovat prvek sociálně psychologický, kritický a reflexivní. V centru pozornosti obou variant literární soudničky je postava obžalovaného, která je pojata svérázným způsobem, až jako bizarní figurka, často s groteskními rysy. Důležitým aspektem těchto soudniček je barvitá mluva s četnými nespisovnými rysy a s prvky nářečí, slangu či argotu. Součástí relativně propracované psychologické charakteristiky obžalovaného je jeho motivace ke spáchání trestného činu. Vztah mezi soudní praxí a literárností je Mocnou vnímáno jako „*střet mezi jedincem a institucí. Konfrontací plebejského vyjadřování obžalovaného s úřední dikcí soudu se poukazuje na rozdíl mezi subjektivním vnímáním přečinu obžalovaným a jeho právní kvalifikací. Soudnička tak tíhne k relativizaci hodnocení, k vidění událostí přes jednotlivého člověka, k respektování lidství v něm. Vypravěč si ovšem přes účast s obžalovaným udržuje od případu odstup vedoucí (zejména v případě drobných přečinů) k nadhledu nad pošetilým lidským jednáním, k ironii a parodii. Redukováním složitých konfliktů na jednoduché příhody, odnímá skutečnosti její tíhu, anekdotizuje ji. V případě vážnějších přečinů se humorný nadhled mění v sociologizující analytičnost, popřípadě soucítí expresi*“ (Encyklopedie literárních žánrů, 2004, s. 644).“

Krajním případem literarizace původně zpravodajského žánru je soudnička fiktivní, která líčí smyšlené kauzy. K fabulaci soudniček tíhl především František Němec, který tu zůstává králem. Podle Václava Laciny „*dokázal ze soudnickářské drobnokresby udělat klenot prózy. Jako se mnohým jeho druhům hodily soudnickářské poznatky při tvorbě povídek a románů, František Němec uplatnil své zkušenosti lyrika (avantgardního, průbojného, nadaného jedinečně bystrým postřehem a pronikavou ironií) právě v soudnickách. Jemu se nejlépe zdařil důkaz, co se dá udělat s formou často přezíranou, vloží – li do ní mistrovská ruka dobře vybraný a důkladně prohnětený obsah. Důkaz, že každá forma, každý žánr může být stejně dobře etapou jako vrcholem*“ (141 soudniček, 1968, s. 11).“

„*Denně být přítomen tomu nepovznášejícímu divadlu, dívat se denně na vyděšené lidi, být svědkem chytráctví i srdcervoucích výjevů a jakési všelidské nespravedlnosti k těm, kdo jsou nevinně přibrání do té místnosti smršť, denně dělat jednu nebo dvě povídky na živé téma*“

o zrazené lásce nebo uloveném milenci a všech těch věcech, které se dále vyvíjejí, v tom je hrůza, kterou pochopí jenom ten, kdo to sám prožil. Je třeba velkého úsilí, aby se člověk nestal necitelným profesionálem, který dovede mávnout rukou nad lidskou bídou. Je třeba stálého silného vědomí, aby soudní referent nebyl jako lehká ženština, která tu a tam najde v někom zalíbení, zatímco ostatní ji nezajímají. Bylo třeba den co den přimět se k soucitu a pochopení. Bylo třeba jemné ruky, aby se neubližovalo. Bylo nutno umět trpět a nezošklivit si přitom lidi vůbec. A bylo třeba být rychlým a pohotovým stylistou, bylo třeba umět dělat se slovy to, čemu se bez této školy málokdo naučí. A přitom stát v literatuře, v té uznávané literatuře stydlivě opodál jako člověk nehodný, jemuž každou chvíli hodí některý krasoduch na hlavu opovržlivé slovo „soudnickář“, které muselo tehdy víc bolet než někdejší „rase“ (Gombolek, In Těsnohlídek, 1971, s. 7).“ Tímto svérázným způsobem popisuje Gombolek pocity soudnickářských mistrů, pro které se soudnička stala školou v žánrovém a psychologickém zpracování postav. Někteří autoři čerpali i ze svých dosavadních literárních zkušeností, jako třeba Karel Poláček nebo František Němec, jež své zpracování faktů vedli k typizaci a mnohdy až k fikci.

Za prvního pěstitele české soudničky je obecně pokládán citlivý znalec dialektických a vyjadřovacích rázovitostí českého lidu, novinář a lyrik, Rudolf Těsnohlídek. Jeho soudničky z let 1922-1928 později vyšly ve výběrech *Mrtvý u kříže* a jiné soudničky s navazujícím výběrem *Smrt v polích* a jiné soudničky. V lidových novinách společně s Edvardem Valentou položil základ k moderní tradici české soudničky. I když soudničku do určité míry česká publicistika a literatura pěstovala už dříve, tak až Rudolf Těsnohlídek dokázal soudničku pozvednout z referující kopie skutečně probíhajících soudních procesů do historické skutečnosti, a tudíž je považován za zakladatele. Díky Těsnohlídkově schopnosti psychologicky analyzovat a do detailů charakterizovat účastníky děje soudních procesů, si soudnička pomalu vydobyla své rovnocenné místo v umělecké literatuře. Těsnohlídkův první velký soudní případ, jenž byl otištěn v Lidových novinách, se stal velkou novinářskou senzací. Ivan Olbracht na to vzpomíná takto: „Nový žurnalista ukázal brzy, že mu toto ovzduší svědčí, a upozornil na sebe v svěřené mu rubrice *bystrostí pozorování, vtipem a smyslem pro dialektické a vyjadřovací rázovitosti malého brněnského člověka českého* (In Štorkán, 1988, s. 30).“ A tak se stalo, že Rudolf Těsnohlídek navázal na své kolegy soudnickáře Františka Šimečka, Jakuba Arbese a Ignáta Herrmanna, ovšem způsobem sobě vlastním.

Své soudničky stavil vždy na pravdivosti, na rozdíl od svých pokračovatelů, a věnoval jim osobitou formu. Nepsal je do rubrik, a tudíž se staly samostatným útvarem. Ač byl Těsnohlídek srdcem básník, u soudu se z něj stával realista. Při tvorbě jeho soudniček hrála velkou roli svědomitost k faktům případu. Příčinou kvality jeho soudniček není jen Těsnohlídkova schopnost básnického postřehu a dramatického sdělení, ale i jeho velké pochopení pro lidské osudy. „*Do každé soudničky vložil kousek sebe, svého osobního prožitku, nutí čtenáře vcítit se do případu, podívat se na skutečnost daleko za hranice paragrafů* (Štorkán, 1988, s. 30).“

Práce u soudu Těsnohlídka bavila, ale na druhou stranu pro něj byla mnohdy přítěží, kvůli jeho citlivé povaze. Ne že by litoval zločince nebo podvodníky, ale soucítit s těmi, kteří se nevině zapletli do soukolí justiční mašinérie. Těsnohlídkova účast s postiženými byla dána vrozeným soucitem k člověku. Tak jak je tomu například v soudničce Pod vánočním stromem: „*Ale když jsme rozhrnuli poslední větve podrostu, spatřili jsme hrůzu větší, než jsme očekávali. Leželo tu malé robátko, nahé, jen čepeček na hlavě a košilku rozhalenou, na špinavé tenké peřince, a nepatrná dolinka mezi tuhými kořený byla mu kolébkou, jeslemi tohoto betléma. Malé tělíčko zmodralo již mrazem, ručky hrabaly sníh a jehličí, neboť poprvé asi pokleklo a padlo zas celým tělíčkem na studenou matku zemi, čekajíc, že bude méně necitelnou než matka, jež je tu nechala* (Těsnohlídek, 1974, s. 15).“ Jeho soucit byl jako bolestný zárodek. Snad proto, že jako dítěti se mu dostávalo mnoho urážek a ponižování kvůli tomu, že byl synem venkovského pohodného, tedy člověka, který měl na starosti odstraňování mršin a utrácení nemocných zvířat. Bylo pro něj velmi těžké týden co týden trávit mezi zločinem a lidskou tragédií. Sám často říkával, že „*bez bohatství citu nelze žítí trvale v této pitevně člověčenství. Nezbytno je lámati ho a rozdávat jako krajíc chleba hladovým jeho vinu nebo obranu proti nařčení a se svědky jejich zápas o viděnou a poznanou pravdu, často však i o pravdu domnělou. Při tom není dobře možno ubránit se pocitu, že sami zvolna a postupně trpíme ztrátu, aniž jsme si jí plně vědomi* (Těsnohlídek, In Štorkán, 1988, s. 31).“

Pro Těsnohlídka bylo typické, že spisoval své soudničky okamžitě po vynesení rozsudku. Možná právě proto z nich cítíme okamžité autorovy pocity, jak se snaží pochopit příčinu jednání obžalovaných a zárodek zločinu. Svou půvabnou češtinou, která mu dopomohla povýšit českou soudničku z přezíraného periferního útvaru na útvar rovnocenný ostatním uměleckým žánrům, zasvěcuje čtenáře do úskalí zločinu, aniž by moralizoval nebo někomu vnucoval své stanovisko. Soudobí čtenáři nehlтали Těsnohlídkovy soudničky jen pro jejich napínavý někdy až tragický

obsah, ale převážně kvůli uspokojenímu líčení mimořádných lidských individualit, které se objevovaly před soudním tribunálem. Dnešním čtenářům jeho soudničky přináší náhled do života tehdejšího moderního člověka v jeho zločinu, trestu, pokání, rafinovanosti, hlouposti, patolízalství, zkrátka člověka v jeho pravé tváři odrážející se v soudním zrcadle. Jak uvádí Heřman: „*Do svých soudniček nepřenášel jen zcela syrovou skutečnost, tu nejreálnější skutečnost. Byl přesvědčen, že soudnička nemá být jen snůškou zajímavých, senzačních nebo komických situací, jakou můžeme číst v jalových, zkornatělých soudnickách některých referentů, ale že je třeba soudničku – jako slovesný žánr – organizovat živě, to znamená, zvýraznit v ní jen jedinečná fakta, odlišit světla od stínů a povýšit charaktery těch prérůzných rafinovaných podvodníků, příživníků nebo příšlápnutých zlodějíčků na typy, a z nich nakonec odvodit obecnou představu o lidském zlu a dobru, nebo o spravedlnosti či nespravedlnosti. V tom je třeba spatřovat společenskou funkci Těsnohlídkových soudniček* (In Těsnohlídek, 1971, s. 367).“

Dalším autorem, který dokázal, díky své dokonalé znalosti hovorového jazyka, povýšit soudničku na umělecký čin, je Karel Poláček. Nebyla náhoda, že se Poláček stal soudnickářem. Tento žánr vyhovoval nejvíce jeho umění dialogu, anekdotickému způsobu vyjadřování a jeho mentalitě. Poláček byl objevovatelem nejgrotesknějšího a nejotrlejšího života u soudu v celé jeho nahotě i směšnosti. Nezajímala ho fikce, snažil se své příběhy vyličit s co největší věrohodností a přesností. A i když si se svou soudničkou rád pohrával, tak jako to dělá dítě s hračkou, tak za všemi soudními akty viděl hlavně lidskou duši v její krizi i v její záhadě.

Většina Poláčkových soudniček je psána formou anekdoty. Své soudničky dovedl karikovat. Důraz klad na parodii a humor s příměsí satiry a ironie, protože právě humor se pro Poláčka stal prostředkem k odhalení skutečnosti, a to nejčastěji když potíral měšťácký diletantismus, což zobrazuje například v soudničce Dobré chutnání oduševnělé bytosti: „*Zasloužilý filmový pracovník a světák William T. Hákovník kráčí se slečnou Maud Piskotovou do restaurace na malé supé. Filmovému pracovníku vržou kombinované botky a v kapse mu zvoní pár mrzkých šestáků. „Snad to nebude stát majlant,“ dumá William, „toto svěží poupě je spíš pro duševní požitky než pro nějakou žranici. Je to éterická bytost, to vidím na šup. „Máte hlad, darling?“ táže se něžně. „Ani nápad“, odpovídá oduševnělá bytost. „Než jsem šla na rande, tak jsem se nadlábla a teď nemám na jídlo pomyslení.“ „Výtečně, exkvizitně!“ raduje se William. ... Číšník obchází kolem, měří podezřavě inteligentní párek a myslí si: „Ó, kéž by mně zaplatili.*

Oj, což bych si vejskal.“ William zuřivě stiskl Maud v zápěstí. „Au! To bolí!“ vzkřikla ideálně založená bytost. „Omdlete!“ velí William. „Jakým pádem bych měla omdlet?“ diví se Maud. „Okamžitě omdlete! Nebo jsme v rejži. Jsem švorc jako pikové eso.“ „Jo, to je něco jiného. To jste měl říct hned.“ „Tak bude to nebo ne?“ „Moment, jen co se zušlechtím.“ Maud si namalovala rty, napudrovala se a pak omdlela jako špalek (141 soudniček, 1968, s. 164-165).“

Karel Poláček se ve svých soudničkách dokázal oprostít jak od tupé senzačnosti, tak i od zavedené rutiny a posunul soudničku zase o něco výše v její umělecké hodnotě. Marie Pujmanová při vzpomínce na Karla Poláčka napsala: *„Poláček zbavil zločin jakékoli romantiky zla, dezinfikoval vraždu z démoničnosti (jež přitahuje) a ukázal ji v nahé strážlivé trapnosti. To byl umělecký čin mravní hygieny, za který Poláčkovi nikdo z kritiky nahlas nepoděkoval (141 soudniček, 1968, s. 142).“*

Rudolf Těsnohlídek a Karel Poláček mají velkou zásluhu na pozdvižení kvality české soudničky a jejím zařazení do umělecké literatury. Jak uvádí Jan Janů: *„Tito autoři soudniček byli lidé plaší a hodní, kteří by neublížili ani kuřeti. Snad proto byli k hrdinům svých vyprávění shovívaví, psali o nich s humorem, teple a měli porozumění pro lidskou slabost (Janů, 1973, s. 6)“* K těmto klasikům tohoto žánru se bezesporu přiřazuje další průkopník české soudničky, a to František Němec.

2 NÁSTIN ŽIVOTOPISU FRANTIŠKA NĚMCE

„František miloval život – troufám si říci, že víc než literaturu. Pro život byl ochoten i svůj život zkrátit. To, co ho hnalo už v šestnácti letech za poetickými obrazy tohoto života, zůstalo v něm do smrti. V jeho literárním odkazu pak zůstává všechna míra pozornosti k nejobyčejnějším věcem člověka, zájem na lidech a pouto s nimi. Mezi těmi dvěma póly žil František Němec jako člověk a jako básník.“

K. Dvořák

„Básník vyjadřující s hravým vtipem mladické opojení životem, autor soudniček, próz a divadelních her, který s humorem odhaloval malicherné nectnosti postav z městského lidového prostředí (Opelík, 2000, s. 484)“, se narodil 12. května 1902 v Praze v rodině krejčovského dělníka. Základní školu absolvoval na Žižkově. Po splnění základní školní docházky se kroky Františka Němce vydaly na klasické gymnázium. Zde se spřátelil s Jaroslavem Seifertem a Ivanem Sukem. Všichni tři se posléze začali společně zajímat o poezii. Jejich idoly se stali František Gellner a S. K. Neumann. Na konci kvarty tohoto gymnázia byl však František Němec z disciplinárních důvodů nucen odejít. Pokusil se totiž o demonstrativní sebevraždu. Jaroslav Seifert, který byl označen za spolupachatele, to ve své knize Všecky krásy světa popisuje takto: „Ve čtvrté třídě gymnázia přivábili jsme k sobě Františka Němce, později známého soudnickáře z Českého slova... I prospěch Františka Němce se povážlivě zhoršil. Na konci školního roku Němcův osud v kvartě zdál se být zpečetěn. Hrozilo mu, že bude nucen třídu opakovat. To se mu ovšem samozřejmě nechtělo. Proto si vymyslel odvážný plán. Pokusí se někde o sebevraždu. Oběsí se na klozetě, ale jen tak, abych právě včas jeho pokusu zabránil...Němec dostal předčasné výroční vysvědčení se slušným prospěchem a s podmínkou, že ústav opustí (1982, s. 131-132).“

Poté co zanechal studia na klasickém gymnáziu, začal František Němec navštěvovat Gymnázium na Vinohradech. Jeho kroky následoval i Jaroslav Seifert, který se rovněž stal studentem této školy. Gymnázium na Vinohradech, ale také nedostudoval, krátce po nástupu František Němec odchází.

Po neúspěšných studiích se František Němec rozhodl žít psaním. Do literatury vstupuje ve svých osmnácti letech takřka symbolicky, Chválou revoluce, jež je vstupní básní z jeho první sbírky Sebe i vás. Po přímlově Antonína Zápotockého působil v roce 1920 v Kladně, kde se stal redaktorem sociálně demokratického časopisu Svoboda. Ovšem účast v tomto časopise nebyla

dlouhá. Po pěti měsících zaměstnání opouští, protože se z nešťastné lásky těžce postřelil a po vyléčení pracuje v letech 1920-1922 v Praze ve funkci soudního zpravodaje pro časopis Tribuna. Krátce působí i v Lidových novinách. Svě nejplodnější období v letech 1923-1945 zažívá v listech vydavatelství Melantrich, kde se podílí na prozaických textech zvláště do periodik České slovo, A-Zet a Telegraf. Jeho soudnickářský profil se právě nejvíce vytříbil do pevných a charakteristických rysů v melantrišských listech. Pro toto vydavatelství napsal nespočet soudniček a soudních referátů. Nejprve psal anonymně. Teprve od poloviny 20. let je publikuje pod značkou „Nf“. Tato značka se velmi rychle ujala u čtenářů jako záruka prvotřídní kvality. I když spolu s Františkem Němcem v těchto listech působily i jiné špičky v obru soudníka, jako byl Karel Poláček a Ivan Suk, tak i přesto v tomto žánru František Němec kraloval.

V kulturní rubrice Českého slova, orgánu strany národněsocialistické, se rovněž prosadil jako soudnickář. V roce 1926 se oženil. Od roku 1945 pracuje v deníku Právo, kde působil až do své smrti, tedy do roku 1963. V tomto deníku zastává funkci soudnickáře a vnitropolitického redaktora. Jako reportér se participuje na norimberském procesu s nacistickými zločinci i na procesech s vůdci protektorátu. František Němec také patřil k pražskému uměleckému svazu Devětsil, který byl založen 5. října 1920. Včetně Františka Němce bylo jádro Devětsilu tvořeno někdejšími studenty gymnázia v Křemencově ulici a na Žižkově. Ze zástupců mohu jmenovat například Vladislava Vančuru, který byl prvním předsedou, dále pak Artuše Černíka, Adolfa Hoffmeistra, Jindřicha Honzela, Jaroslava Seiferta, Ivana Suka a v neposlední řadě Karla Teiga.

František Němec byl mimo jiné i novinářem a podle Jana Janů i učitelem svého oboru: „*Frantovi Němcovi vděčí řada novinářů za to, že se vůbec novináři stali. Jsem rád, že k nim patřím* (Janů, 1973, s. 6).“

Františka Němce vstoupil do literárního povědomí básnickou prvotinou, **Sebe i vás (1920)**, jež byla vydána díky S. K. Neumannovi, a druhou sbírkou **Zelená demonstrace (1921)**. Mukařovský o těchto dílech říká: „*Setkává se v nich sociální patos a vyznávání revoluční kolektivity pod bezprostředním vlivem předválečné poezie S. K. Neumanna s všedností, s prostými věcmi, které autor vnímá vědomě naivním, takřka dětským zrakem, které personifikuje a tak polidšťuje, nezřídka také s pomocí transmutace citátů z bible nebo celých náboženských motivů.*

Je tu i kus gellnerovského dandismu, užívajícího ironie i sebeironie, a konečně i zaujetí novodobými formami lidové zábavy, jako je pout', biograf, cirkus nebo fotbal (1995, s. 192).“

Tyto dvě básnické sbírky lze zařadit do poetického naivismu, což je směr blízký vitalismus, ale není tak svázán s přírodou. Hlavní myšlenkou tohoto směru je radost člověka s věcí, jimiž jsme obklopeni. I když se básnická tvorba Františka Němce ocitla v ústraní, protože zde byli lepší umělecky hodnotnější básníci z řad generačních druhů Wolkra jako třeba Seifert, Nezval, Biebl, svou poetičností je významným svědectvím o kořenech moderní české poezie, o jednotné duchovní atmosféře i jednotě principů, díky čemuž se později vyjasnily obě základní tendence poezie dvacátých let. Tyto základní směry se vyhranily v proletářskou tvorbu a poetismus.

František Němec spadá mnoha lidem do povědomí hlavně jako soudnickář, ale jeho literární tvorbou jsou i romány, povídky nebo divadelní hry. Jedna z Němcových knížek neprávem opomíjená, **Holátko Max (1922)**, která nese autobiografické prvky, je půvabnou prózou o učni, který zajisté vlastní určité nedostatky a dívá se na svět tak trochu naivními očima, ale právě z takových holátek rostli přímí muži, kteří se nebáli poznávat a měnit svět. Václav Lacina tuto knihu charakterizuje jako „čipernou a láskyplnou (In Němec, 1966, s. 195).“ Je psána se sociálním cítěním a ironicky zbarveným humorem, což čtenáře přitahovalo.

Román **Alibi (1931)** je zasazen do banálního prostředí, jehož události líčí začínající zloděj. Podle Václava Viléma Štecha v něm František Němec „proměnil holý a studený Žižkov v tajemnou končinu a naplnil ji atmosférou zvláštnosti, která dobře odpovídá vypravovaným příběhům (Štech, 1933-1934, s. 8).“ Z knihy plyne jistě už jen podle názvu určité napětí, ale příběh je opět laděn do komičnosti a končí šťastně. Kniha se ovšem nesetkala s větší pozorností čtenářů díky Šaldově kritice, který ji odmítnul. „A tenhle jeho román je román skoro třídní, román zločinců z profese. Je v něm trochu sentimentality (děťátko!), trochu – ne mnoho a zejména ne dost – pozorování a hlavně, žel, příliš mnoho nápadů poněkud literátských, ne nevtipných, ale přece vysoukaných z hlavy a tím selhávajících (Šalda, In Girgal, 1931-1932, s. 47).“ Látkově i tématicky blízké soudnickám Františka Němce je kniha povídek **Člověk manželský (1944)**. Povídky se točí okolo jednoho tématu a jednoho hrdiny.

František Němec se realizoval i v oblasti dramatu. Ve své hře, **Likajdovic tetička (1943)**, použil svůj smysl pro konkrétní detail a porozumění pro slabosti, trápení a tužby druhých z pohledu humorného odstupu bystrého, ale shovívavého pozorovatele.

Divadelní podoby se dočkaly i některé z Němcových soudniček, které zdramatizoval Josef Šmída. Příkladem je **Sentimentální romance (1943)**, která měla v divadle Větrník 118 repríz. Tato hra se ujala velmi dobře, i když mnozí návštěvníci v té době netušili, že za ni vděčí Františku Němcovi, ten totiž publikoval své soudničky hlavně pod šifrou Nf. Ovšem účast na této hře byla hojná, snad z toho důvodu, že se psal rok 1943. Lidé mohli totiž aspoň na chvíli zapomenout na hrůzy války a jít se odreagovat do miniaturního divadla, kde role pánů Okrouhlů, Cejpů a Pupy bravurně ztvárnil Vlastimil Brodský. Avšak ani ženské role nezůstaly zahanbeny. Představitelku jemného pohlaví s upovídanou a hubatou vyřídilkou zde skvěle ztvárňovala Stella Zázvorková.

Jelikož František Němec nebyl jako dramatik příliš známý, došlo ve Slovníku českých spisovatelů ve dvou vydáních k částečnému připsání dramatické tvorby jeho jmenovci (Jaroslav František Němec) z řad revolučních dělnických ochotníků, jenž tvořil pro agitační skupinu Modrá blůza (Běhounek, 1963).

3 SOUDNÍČKY FRANTIŠKA NĚMCE

František Němec se do literárního povědomí zapsal nejvíce jako soudní zpravodaj, nebo-li soudničkář. Karel Čapek definuje soudničkáře jako člověka, který „*dodává novinám takzvanou Soudní síň. Jeho předpokládaný úkol je, že má sedět při každém přeličení a podat čtenářům jeho průběh* (141 soudniček, 1968, s. 7).“ Především díky soudničkám získal František Němec svoji čtenářskou popularitu. Očima L. Jehla, to byl právě František Němec, jenž stvořil „*typ české soudničky naší doby, výrazný typ české novinářské beletrie, tak často napodobovaný na stránkách československých listů* (Jehl, 1936, s. 199).“

Znalost látky i právnických formulací využívá ve svých soudničkách parodicky. Avšak na druhou stranu nebral spravedlnost jako něco absurdního nebo poťouchlého. Měl ji nepřetržitě na mysli a neustále ji připomínal těm, kteří o ní chtěli diskutovat.

Při čtení soudniček Františka Němce má čtenář dojem, že autor vybírá jen to nejhlavnější z případu, ovšem má chuť požádat o podrobnější popis události, což svědčí o Němcově kreativitě a zápalu ke psaní tohoto žánru. Důkazem toho, že autor vybírá opravdu jen to nejhlavnější ze soudního řízení je například soudnička Spravedlnost a slezina aneb štika na fakultě: „*„Můj bože, slečno!“ usmál se pan rada. „Bodejť by se náš pan Zikmund Šousto nedoved přetvařovat. Podívejte se, tohle všechno jsou spisy jeho trestních věcí. Třikrát byl už odsouzen. Dnes to na něho čeká počtvrté. Asi sedm případů má ještě v běhu. To nejste sama a není to poprvé. On jako lékař vystupuje vždycky. A věří se mu.“ „Ale kde to veme,“ horlila slečna dále, „kde to takovej člověk jenom sebere. Von, prosím, vo všem mluvil tak doopravdy, von třeba vo tej slezině mně to tak spravedlivě všecko rozebral! Von...“ Pan rada zpřísněl. „Šousto, co pak jste slečně povídal o slezině? Ach, vy jste pěkněj pták!“ Obžalovaný neochotně se zdvihl. Starší, obtloustlý, mužík s unavenýma očima hledí tupě na pana předsedu a je mu líno odpovědět. „Vo slezině? Ani nevím, pane vrchní rado. Na mou duši nevím!“ „Von neví!“ zavolala slečna. „Ted'ka neví. A přede mnou se zkrz tu slezinu stavěl tak spravedlivěj.“.....Pan rada hledě na obžalovaného shovívavě, povídá: „No, on toho má moc. Musíte nám to, slečno, říci sama. On se nepamatuje!“ A slečna vyprávěla: „Von, prosím, říkal, že je přes tyhlety pitvy. Von prej si při tom přide na velký peníze.....Jářku, dyž von tak spravedlivě mluví, to by vomejlilo každého. Dépak bysem si pomyslíla, že to vůbec žádněj štika nejní...“ „Šousto,“ diví se pan rada, „kde vy to, člověče, jenom berete. Takový nesmysly!“ „Možný, prosím, to je. Tak se zapletu... já jsem už, prosím, ani nechtěl slečně říkat, že sem doktor...ale takhle mi to vylítlo...“*

„Že jenom vylítlo? Tak dost, Šousto, už dost. Soud se poradí!“ A senát se navrátil s rozsudkem, kterým šestačtyřicetiletý sňatkový podvodník Zikmund Šousta byl odsouzen na tři měsíce těžkého a nepodmíněného žaláře (Němec, In 141 soudniček, 1968, s. 185-186).“ Jak je vidno z ukázky této soudničky, František Němec zde popisuje jen velmi stručně případ sňatkového podvodníka, vyzdvihuje pouze nejnutnější fakta, aby čitatele soudničky zasvětil do děje. I když by čtenář uvítal rozsáhlejší verzi případu, tak vymezený počet znaků v novinách je bohužel neúprosný.

Štorkán Františka Němce ve své knize nazývá „českým Balzacem, Zolou, neboť stejně jako proslulí romanopisci dovedl odhalovat skutečnost (1988, s. 36).“

V praxi tento soudničkář dokázal velmi vnímavě rozlišit závažnost případů. Proti surovosti a nelidskosti jednal nekompromisně jako objektivní pozorovatel a komentátor. Ovšem k titěrným prohrěškům jako byly urážka na cti, nevěry manželů nebo hádky mezi domovnicemi, přistupoval s ironií, vtipem a nadsázkou, neboť věřil, že takové malichernosti se dají vyléčit humorem. Příkladem je toho soudnička Fámě se nabije huba, kde se řeší titěrnosti skrze babské pomluvy: „„Tak se na to podívejme,“ uvažuje paní Kubartová: „Vo mně se může říct všechno. Přide si paní Křížová na pavlač a začne vykřikovat, že prej už fáma vypravuje, jaká sem. Fáma prý povídá, že se mě vlastní syn musel zřeknout, poněvač prej sem mu prodala atlas, abysem měla na biograf. Jářku : A helemese! Tak todle povídá fáma?“ „Měla jste žalovat“, poznamenává pan vrchní rada M. „Šak jsem se, prosím, ptala u hokyně. Kdepak, řekli mi, to prej se nedá žalovat. To prej Křížová ani za to třeba nemůže. To prej tak povídá fáma. Jářku, dámy, jak já ale k tomuhle přidu? Tak to přide taková fáma do kuchyně, dá si nohy na trnož a začne vypravovat, he? No, to prej ne, říkají mi dámy, ale fáma je holt fáma. Máte to prej hloupý, že fáma tohleto vo vás vypravuje, ale proti fámě rekurs neexistuje. Tak sem se, prosím, dověděla, co sem chtěla. Co si za takovejch okolností na fámě vyžaluju? Ne, ne, holečku. Ale dyž fáma vypravuje, tak se holt fámě nabije huba. Tak sem si, prosím, na paní Křížovou počkala a povídám jí: Dybyste byla tak laskavá a tydlety dvě dala tej svej fámě, že se dávám poroučet. A dala sem jí holt z každý strany jednu (141 soudniček, 1968, s. 192-193).“ Němec tuto soudničku vystavěl na zábavném monologu paní Kubartové, ve kterém čtenář nalézá typickou mluvu tehdejších žen z nižších sociálních vrstev.

Základním kamenem jeho soudniček je dynamický dialog, díky kterému vystihuje charakter postav, utváří napětí a pointuje. V soudničce Dáma a Mr. Gibson může čtenář lehko rozpoznat charakter hlavních aktérek příběhu: „V biografu zhasli. Mr Gibson se neočekávaně vrací z cest: -

Haló, Jean! Byla Maud stále doma? – Ano, pane! – Nebyl u ní nikdo v ložnici? – Ne, pane! – Opravdu u ní nikdo nebyl? – Opravdu ne, pane! – Je dobře, Jean, děkuji vám! – Prosím, pane!

V první řadě parketu potřásá hlavou paní Stavrčová: „Hergot, paní, to je gentleman, co?“ Paní Tejdlcirková odpovídá: „To by bylo něco pro Petrkovou! Takovýho by vona potřebovala. To by se u ní dveře netrhly! Jenže, von Petrku nejní holt žádnéj gentleman! Von je to pořádněj mužském a hned dělá kravál. Čí sou tydle kšandy? Kdo tu nechal tudle pikslu se šňupcem? A hned to řeže – hlava nehlava!“ Paní Stavrčová mávla rukou: „Vona s ním nevydrží – uvidíte, že ne! Takhle s gentlemanem eště by vydržela. Ale s pořádným mužským ne! Uvidíte, že budou vod sebe!“ Přišla přestávka a rozsvítlo se. Dámy se rozhlížejí: kdo za nimi nesedí jako paní Petrková. Cvaká zuby, ale přemáhá se: „Ježiši, to je náhoda! Paní Stavrčová s paní Tejdlcirkovou...A zrovna dnes ráno jsem si na vás vzpomínala...To vám mi přišel za dveře takovej rošťák se dvojka šuftandama...von hrál na housle, ta jedna pískla na klárinet a druhá vybírala...Moc dojemně hráli – ale to víte, taková verbež...hnala sem to vod dveří pryč. A dyž sem ty dvě běhny viděla, hned sem si pomyslíla: copak asi dělají paní Stavrčová s paní Tejdlcirkovou...voni taky rády zpívají...“ Dámy zsinaly – ale opanovaly se. „No ne!“ odpovídá paní Stavrčová. „To je ale opravdu náhoda – jako bysme si vás přivolaly. Zrovna dyž sme šly do biografu, byla řeč o vás. To vám sme u toho kopce podle Rajský zahrady viděly takovou herku – no, samý žebro, že bylo krz ni vidět...A vůz měla naloženej a tak těžce to táhla do toho kopce...Kočě ji třískal hlava nehlava...Járku, když tak tu herku vidím: copak asi dělá paní Petrková! Eslipek ji ten její eště pořád tak řeže!“ Opět zhasli – ale v biografu byl ruch. Bylo nutno znovu rozsvítit a všechny tři dámy vyvést. Před okresním soudem pro přestupky dostaly paní Tejdlcirková, paní Stavrčová i paní Petrková každá pokutu pro urážku na cti. Inu, co má být – vzpomněly si na sebe! (Němec, 1971, s. 72-73).“ Soudnička je vedena formou rozhovoru dvou žen, později se k nim přidává třetí, a navzájem se pomlouvají. Němec zde uplatňuje pavlačový slang, čímž podtrhuje autentičnost děje. Nespisovné výrazy dodávají na věrohodnosti příběhu. Němec je používá záměrně, aby čtenářům oživil své soudničky a přiblížil je tak k reálnému životu těchto žen.

František Němec dost často zdůrazňuje povahu svých postav i výběrem příslušného příjmení. Některá příjmení se dají odvodit z povahy či zaměstnání dané postavy. Jako například příjmení slečny Upejgové ze stejnojmenné soudničky. „Její věk viditelně překročil padesátku. Ale její tvář doposud uchovala si kouzlo panenství, které se zdá býti její skutečnou ozdobou. Je to slečna

Upejpová. Kdyby se tak stalo a někdo se slečny zeptal, jakpak se asi tak muži žení, odpověděla by mu slečna Upejpová: „Muži se nežení! A ženy se nevdávají! Sem snad vdaná?“ „Ale je přece vidět dcery s maminkami, kterak se chodí ptát sem na kredenc?“ Slečna by mávla rukou: „To se jen tak dělá! To se ptají, aby se myslelo, že se snad holka bude vdávat! (Němec, 1973, s. 17).“

Slečna Upejpová si své příjmení vysloužila tím, že se nechtěla vdávat a zároveň byla nepřejícná ke všem ostatním, kdo chtěl vkročit do manželského svazku. Dalším odvoditelným příjmením může být postava pana Moura. *„Žil uhlíř Mour a byl to chudý černý uhlíř, který nosil putýnky a říkal: „Hernajs, to je schodouch!“ A že byl sám, tak si musel sám uhlí skládat, sám putnu naložit a nikoho neměl, aby mu ji vysadil na záda. Tak se oženil (Němec, 1973, s. 57).“*

Mourem dnes nejčastěji rozumíme jemné prachové uhlí. Běžné etymologické příručky nás poučují, že slovo Mour pochází z latinského Maurus, t. j. Maur, podle černé barvy. V soudničce Pták si pamatuje se objevuje manželský pár, pan Vrk a paní Vrková, kteří chovají kanáry. *„Bylo to v létě, kdy paní Vrková odjížděla a pan Vrk naslouchal posledním pokynům. Kanár pípál v kleci. „Vyndáš mu bidýlko,“ nařizovala paní, „vymeješ mističky, do jedný dáš vodu, do druhý semenec...(Němec, 1973, s. 71).“*

Otázkou zde zůstává, zda bylo příjmení zvoleno pro charakteristické citoslovce „vrků“ nebo z důvodu karikatury vztahu mezi panem Vrkem a paní Vrkovou. Protože o zamilovaných lidech se říká, že vrkají. Ovšem v této soudničce byla paní Vrková odsouzena pro přestupek zlého nakládání s manželem k přísné domluvě. Dalším případem ze soudní síně je rodina Hltů. Své příjmení si zasloužili, díky své nenasytnosti. Hlavními postavami jsou zde otec a syn, kteří nemají nikdy dost a hádají se o všechno. *„Tak žijí otec Hlt a syn Hlt vedle sebe. Každý uklidí svou polovinu spíže a v té každý svůj hrnek se sádlem. Stařec si sám dělá paštiky a také syn se obírá smělymi plány. Živnostníci dnes nevědí, co by na lidech chtěli, a tak oni si vyrobí všechno sami a výdělek budou mít v kapse (Němec, 1971, s. 28).“*

V příběhu Spravedlnost a slezina aneb štika na fakultě se setkáváme s postavou pana Šousty, jenž byl sňatkovým podvodníkem. Výstižnější příjmení pro tuto postavu nemohl František Němec lépe zvolit. *„Můj bože, slečno!“ usmál se pan rada. „Bodejť by se náš pan Zikmund Šousta nedoved přetvařovat. Podívejte se, tohle všechno jsou spisy jeho trestních věcí. Třikrát byl už odsouzen. Dnes to na něho čeká počtvrté. Asi sedm případů má ještě v běhu. To nejste sama a není to poprvé. On jako lékař vystupuje vždycky. A věří se mu (141 soudniček, 1968, s. 185).“*

František Němec ve svých soudničkách užíval i příjmení, která si my jako čtenáři dokážeme odvodit, avšak v soudničce nikde nezaznívá, že je tomu tak. Takovým příkladem může být pan Šmatla ze soudničky Paní Ducatá, žena omylná. Čtenář by si pod příjmením pana Šmatla mohl představit, že nejspíš postava této soudničky „šmatlá“, tedy nějak divně klopýtá nohama, ale opak je pravdou. Autor zvolil toto příjmení, protože pan Šmatla byl roznašeč svačin v jedné bance. *„Ale jednoho dne navštívila jistou paní Ducatou její švagrová, která prohlásila, že snoubenec jedné její sestřenice má nevlastní tetu, která žije s jistým šoférem, který se dal slyšet, že zná nějakého pana Šmatlu, co v jedné bance nosí svačiny. „Nosí svačiny!“ rozkřiklo se po domě. „Inu, ten pan Šmatla, co ta jeho je taková němá, nosí prej svačiny!“ A paní Ducatá, jen tak kvůli tomu, co to bude dělat, pozdravila jednoho dne paní Šmatlavou: „Dobré jitro, paní Svačinová!“ Inu – a tak to začalo! (Němec, 1973, s. 115-116).“*

Posledním typem příjmení, která se vyskytují v Němcových soudničkách, jsou ta, jež se pravděpodobně odvodit ani vydedukovat z povahy postav nedají. Ovšem tato příjmení, v běžném životě málo frekventovaná, jsou vtipná a soudničku tak odlehčují a anekdotizují. Příkladem je pan Vokrouhlo ze soudničky Pan Vokrouhlo na dovolené. Jeho charakteristickým rysem je upovídánost, což se nijak neshoduje s jeho příjmením, ale soudničku vtipně doplňuje.

František Němec si mistrně pohrává s variabilitou našeho jazyka, používá předměstský slang, stovky jazykových perliček, které pochytil po hospůdkách, nebo na Žižkově. Díky dialektové formě psaní, znalosti prostředí, uměním odhalovat vášně a destruktivní pudy, ale především schopností karikovat obecné lidské slabosti si František Němec získal srdce svých čtenářů. V soudničce Dejte panu Sanytrovi jeho tácek, může čtenář naleznout typickou karikaturu hlavní postavy této soudničky: *„Pan Sanytra s paní Sanytrovou sedí v hostinci „U žáby“. Paní má jedno pivo a pán taky jedno. Je to pořádná rodina. S nimi u stolu seděl maldý muž. Měl čtyři piva a hleděl na paní Sanytrovou. Ta se usmívala. Mladý muž vzal tácek pod svým pivem a na rub tuhého papíru napsal: „Miluji vás! Ten blbec vedle, to je váš muž?“ Na tácku svého muže paní Sanytrová odpověděla: „Jsem počestná žena! V sobotu nemůžu – snad v pondělí odpoledne! Probůh, buďte opatrný – ten blbec je můj muž.“ ...Přišel čas odebrati se domů a pan Sanytr platí. Vrchní pravil, že má pan Sanytr platit čtyři piva. „To je vomyl, pane! Já měl jedno, žena taky jedno, to sou dvě piva. Ale tady jsou spletený tácky. Můj tácek má tadyhle ten pán vedle. Voni si ho s mou ženou podstrkovali a zmejlili to!“ Mladý muž zčervenal až po uši: „Já, prosím...nikterak se nepamatuji...snad náhodou – jaksí neúmyslně...“ „Člověče – co*

budete povídat. Vy ste přece na svůj tácek napsal, že sem blbec... - a to je tadyhle ten tácek se čtyřma pivama! Na mém tácku je napsáno, že žena v sobotu nemůže, že přijde až v pondělí! Tak jen se dobře podívejte a dejte mi můj tácek, jo?“ „Já, prosím, nikterak... snad jen neúmyslně...“ „Hergot,“ křičí pan Sanytr. „To je furt někýho koktání. Můj tácek je s tou sobotou a váš tácek je s tím blbecem! Tak jsem dejte můj tácek...Prosím. Tady to je! V sobotu nemůžu, snad v pondělí odpoledne, buďte vopatrnej, ten blbec je můj muž – a dvě piva! Žádný čtyři! Todle je můj tácek! Todle psala má žena, ten blbec jsem já! To je jasný jako den – a pořád tomu nechcete rozumět! Já jsem blbec, tak mám dvě! Von miluje tak má čtyři! (Němec, 1971, s. 120-121).“ František Němec v panu Sanytrovi zobrazil jeho hloupost, kterou okořenil předměstským slangem. Tento slang sám autor pochytil po hospůdkách v okolí Žižkova, kde rád sedával a pozoroval lidi, i když nemohl třeba tušit, že se s podobnými typy setká později u soudního tribunálu. Vlastně jen díky tomu, že František Němec mezi takovými lidmi žil, jsou jeho soudničky obrazem skutečných lidí, a právě proto se do nich lze tak snadno začíst.

Typy postav, které nám autor ve svých soudničkách skýtá, patří spíše již do dějepisu maloměstství než do současné doby. Na druhou stranu není na škodu mít v živé paměti jejich obrazy, nejen kvůli pobavení, ale i pro srovnání a výstrahu. Tak jak je tomu například v soudničce Pan Vokošt, světák své doby: *„Pan Vokošt byl světák: jednoho dne se potkal s dámou, která se mu zalíbila, a jako pravý dobrodruh smluvil si s ní dostaveníčko. Podle ujednání čekal na ni večer na ulici. V rukou, podle dnešního světáckého zvyku, držel pytlík s večeří. Měl tam pět deka moravské klobásy, dvě vařená vejce, drážďanský párek a půl macešek. Počítal, že to někde zblajznou a pak že si vysloví své city. Ale dáma nepřišla. Byl zasmušilý, neboť cítil, že mu vzniká škoda. Spěti deky moravské klobásy, s dvěma vařenými vejci, s drážďanským párkem a s půlkou macešek vrhl se pan Vokošt do víru života. Paní Sevrťová se vracela z divadla: nebyla z těch žen, které hledají dobrodružství. Vracejíc se domů, sestavovala si v hlavě obsah kusu, aby to mohla vypravovat taky mužovi. Puzen vůlí dostat své peníze zpět, zastavil pan Vokošt paní Sevrťovou a pravil: „Hle, získejte si v žití vždy nějakou duši hloubkou svého přátelství. Vyhýbejte se mělkosti povah a pozlátka jich. Helejte se, mám tu různé uzeniny – mohli bysme je někde spolu zblajznout!“ „Ne!“ pravila prudce. „Nikde ne! A když jo, tak dnes ne! A když dnes ne, tak tady ne! A vostatně – vůbec ne!“ To pana Vokošta velmi rozezlilo. Řve pan Vokošt: „Jen kdybys neměla co žrát, hadrnice!*

Ale to ti leze z krku, a holt roupama nevíš, co! Hlad na tebe! To bys jinak promluvila...- pak se řekne, že je dnes hlad...“ Té noci už pan Vokošt večere z pytlíku nikterak neužil. Zmocnilyť se pana Vokošta úřady. Taková byla doba Soudy žili (Němec, 1971, s. 91-92).“ Podle chování a způsobu vyjadřování hlavní postavy tohoto příběhu si čtenář může přesně představit člověka oné doby. František Němec zde vyličil podobu maloměšťáckého chování opět s prvky nespisovné a slangové mluvy, kdy se pan Vokošt nejprve snaží hrát na „světáka“ a velkého gentlemana, ale poté, co mu nevychází plány, se začíná projevovat jeho skutečná osobnost, což František Němec, díky své znalosti těchto lidí, se kterými se denně setkával na pavlačích, perfektně ve svých soudničkách vystihuje.

Podle Jiřího Burdy „*František Němec ve všech svých soudničkách dokázal, že je mistr kompozice, že má porozumění pro lidskou slabost, že má dar pro jazykovou komiku i lyrizování lidského života* (Burda, 1992, s. 5).“

František Němec se vyznačoval i tím, že řadu oblíbených témat a postav svých soudniček zpracovával ve více verzích. František Němec ale nečerpal jen z autentických soudních zpráv, tvořil i fiktivní soudničky. Jak uvádí Majerová: „*Jsou spisovatelé, kteří chodí na lov svých příběhů do soudních síní, jiní je sbírají po ulici, ale mnozí zase nepotřebují vůbec skutečnosti, aby ji zhustili a přetavili. Ti si své děje vymýšlejí* (141 soudniček, 1968, s. 184).“ I po smrti Františka Němce se k jeho fiktivním soudničkám kladně vyjádřil autor jeho nekrologu. „*Němec směle zatočil s těžkopádnou Šedou sestrou novinářské prózy: nepokoušel se zlepšit, co tu už bylo, ale začal od začátku – vymýšlel si své soudničky a své periferní typy. Vyhnul se tak naturalismu i opisnosti, aby mohl být věrný a přesvědčivě realistický* (Svozil, In Němec, 1988, s. 223).“

První jeho fiktivní soudničky vznikají kolem poloviny 20. let, a ačkoliv jich časem přibývalo, nikdy nepřevažovaly Němcovu soudničkářskou a soudně zpravodajskou produkci. Autentické soudničky měly stále důležité místo v jeho tvůrčím životě, byť byly často okořeněné nově získanou zkušeností, kterou nabyl při práci s fiktivními texty. Na druhou stranu, když se Němec rozhodnul publikovat své soudničky knižně, vybíral a přepracovával pouze neautentické soudničky. Takovým příkladem je třeba soubor próz **Soudničky (1936)**, který nestaví na pravdivosti případů, ale s jazykovým citem rozvíjí jejich hlavní ideu v drobné psychologizující studie, často vtipně a stručně pointované. Příběhy uvedené v této knize poukazují na maloměšťácké nectnosti v prostředí pražských činžáků, jako je lakota, nadutost, závist, nevěra a nesnášenlivost. Ukázkou z této knihy, kde se nachází směsice maloměšťáctví,

nesnášenlivosti a nadutosti, může být příběh s názvem Brýle a hojdaná: „*To se vždycky jednou za čas sešli páni s manželkami, jak se tak řekne, „vyvést draka“. A to bylo pořád jenom: „Pane Švišť, vy nic nemluvíte! Pane Švišť, povězte nám taky něco!“ „A doma toho ví,“ švitoří paní Švišťová, „až z toho jde člověku hlava kolem!“ Ale Švišť sedí, s odpuštěním, jako mameluk a jenom občas, když zdvihá sklenici s pivem, zamručí stařeckým zlomeným hlasem: „Tak – hojdaná!“ A paní Švišťová radostně a plna obdivu volá: „Ty flámo! Ty flámo jeden!“ Ale co je to všechno proti panu Bobrovi. To je fláma! Když už jaksi začíná být nudno z pana Šviště, sundá si pan Bobr brejle a začne je půjčovat dámám. Hú, to je psina. „Víte, že s nima vůbec nevidím?“ piští paní Bobrová a nabízí manželovi. „Ty s nima vidíš?“ „Vidím!“ odpovídá pan Bobr a společnost žasne. „A řekni, vidíš všecko?“ tetelí se radostně paní Bobrová. „Všecko, tak jako my?“ „Všecko vidím!“ odpovídá hrdě pan Bobr. No, něco úžasného! Jak tak na ty brejle může všecko vidět! Inu, fláma! Paní Švišťová to závistivě pozoruje a společenský úspěch pana Bobra ji hněte. Žádá si, aby půjčili brejle taky panu Švišťovi. „No – a že na ně taky vidíš?“ Ale pan Švišť nevidí. Bobrová triumfuje! A ten starý trouba poctivě řekne, že nic – ale docela nic na ně nevidí. Pak je chce taky trochu rozdovádět, a zdvihaje sklenici s pivem, šeptá stařeckým zlomeným hlasem: „Tak – hojdaná!“ Ale kdepak – to už je konec pana Šviště! Co je to proti brejlím – hojdaná. Paní Švišťová je zdrcena. Před okresním soudem diktuje jí pan rada pokutu za to, že se dala slyšet, že Bobrová je beztoho dorota (Němec, 1971, s. 31-32).“ Opět se zde setkáváme s klasickým Němcovým stylem, jako je používání nespisovných výrazů a slangů. Soudnička je také laděna v humorném duchu, což je zásluha Františka Němce a jeho umění karikovat titěrné lidské slabosti.*

František Němec se dožil knižního vydání svých soudniček pouze u této knihy, kterou pak rozšířil o název **Soudničky aneb Loučení s Rokřtem (1948)**. Další soudničky, které chtěl vydat v knižní podobě, už nestihl, protože 29. srpna 1963 umírá na srdeční mrtvici. Ke knize **Paničky a dámy aneb Druhá kniha soudniček (1973)** sice ještě stihnul dokončit základní revizi rukopisného textu, avšak knižního vydání se již nedožil. O publikaci se postaral jiný vydavatel, který použil autorův rukopis k vytvoření nové knihy. Ač toto dílo nedosahuje takové úrovně jako první knižní vydání, přesto přináší v několika povídkách i něco nového. Kniha se skládá ze dvou částí. V hlavní části knihy figuruje 36 příběhů z občanského práva. Tato hlavní část je sestavena z prací, které si ještě František Němec stihl vybrat a připravit. Do druhé části s názvem Dáma je věčná, již zasahoval editor. Vybral zde příběhy soudničkového

charakteru z knihy Člověk manželský. Jak se již zmiňuji výše, František Němec rád své soudničky zpracovával ve více variantách. Tento případ nalezneme i v této publikaci, kdy editor zařadil do knihy příběhy s více variantami.

František Němec psal jak autentické, tak i fiktivní soudničky. Ty se ovšem od sebe výrazně lišily. Co se týká jazykového ozvláštnění projevu u autentických soudniček, tak ho samozřejmě nepotlačuje, ale hlavní důraz kladl převážně na fakticitu trestního činu, zajímal se o okolnosti jeho zrodu a také o celý průběh a závěr soudního jednání. V těchto soudničkách uvádí konkrétní jména souzených i soudců. Případy nikterak nezkrášloval, ba naopak je líčí ve své hrůzné podobě, protože mnohdy tyto případy byly i velice vážné až krvavé a následovaly za ně tvrdé tresty. Naproti tomu v jeho fiktivních soudničkách nejde většinou o žádné velké tresty. Jeho provinilcům je ukládán mírný a nepatrný trest a nejednou končí soudní dohadování smírem. Samozřejmě že i jejich prohřešky jsou malé a téměř zanedbatelné. Tak jak je tomu i v soudničce Paragraf na paní Nulíčkovou, která je potrestaná soudem peněžní pokutou za svoji závist: *„Manželé Šamonilovi se vřele milují. Ale paní Nulíčková nemá ráda, když se manželé vřele milují. „Sem tvoje točička?“ šeptá paní Šamonilová mužičkovi: „Sem tvůj bjouček? Tvůj Bejánek? Tvoje nebičko?“ A pan Šamonil odpovídá: „Ty si můj takovej vokatej pjevít!“ JE to paříč z jatek a říká to nejlepší, co dovede. „Járku,“ míní paní Nulíčková: „Vidím na něm, že je to člověk k dílu a ne k řečem. Ale vona Rebeka furt na něm sedí. Prej sem tvá točička! Tvůj bjouček! Tak vona je točička, a loni ji museli voperovat na slepý střevo, poněvadž všechno prožere v Orionu. Dyš si po takovej intimní operaci, máš kušovat. Ale to vona chce všechno vyhrát svou ouliskostí. Točička, točička, bylo toho už na mě moc! Tak sem se, prosím, už neudržela, vyběhla sem a zatloukla sem jí na dveře: I tuš, ty stajá semetrikó! Aby viděla sama, jak blafá!“ „Inu!“ uvažuje soud: „A to myslíte, že je dovoleno?“ „A točičky jsou dovolený?“ vece nato paní Nulíčková: „To se může? Taková ženská, která pamatuje dobývání Drinopole, může bejt najednou bjouček a nebičko? Na takový zákony neplatějí?“ Paní Nulíčková odsouzená k pokutě 100 Kč, vece po rozsudku: „No jo! Točičky sou dovolený! Na točičky není paragraf! Na paní Nulíčkovou jó! (Němec, In 141 soudniček, 1968, s. 197).“ František Němec se v této soudničce zaměřuje hlavně na popis situace, za kterou je paní Nulíčková odsouzena, aby čtenáře pobavil nespisovným projevem paní Nulíčkové a ukázal mu zbytečnost a titěrnost tohoto přestupku. Další odlišnost od autentických soudniček je v anonymizaci soudců, ve smyšlených jménech souzených, kterým autor přiděluje humorizující charakter a v poslední řadě v ději*

samotném, který vyšperkovává do posledních detailů a ladí ho hlavně do groteskní formy. Jak uvádí Svozil: „Jedině na základě fiktivních soudniček mohl Němec volně fabulovat, bavit sebe i čtenáře vymyšlením groteskních situací, okolností přečinů a jednání aktérů, a tím mimo jiné vycházet vstříc snaze svých listů o upoutání čtenářského zájmu – a přitom se nedostávat do rozporu s nutně strohými hledisky soudní sféry. Lze si jen těžko představit, že by si Němec mohl dovolit vymýšlet soudničky s problematikou jinou, vážnou až tragickou, a ty pak publikovat v rubrice Soudní síň vedle autenticky založených zpráv či soudniček o reálných soudních procesech. Nutně by to narazilo na ohrazení ze strany soudnictví (In Němec, 1988, s. 229).“

Vlastní děj Němcových fiktivních soudniček se vzdaluje od řešení prohřešku v soudní síni a jeho těžiště je kladeno na popis zápletky, za kterou je provinilec souzen. Většinou až v samotném závěru autor stručně konstatuje vynesení rozsudku. Co ale můžeme považovat za hlavní zdroj půvabu u Němcových fiktivních soudniček, je jejich monologický a dialogický part, který neúprosně vtáhne čtenáře do děje. A i když jsou tyto soudničky z hlediska soudního neautentické, jsou až po okraj naplněny skutečným životem. Především v tom je jejich zdroj hodnoty i nadčasové platnosti.

Soudničky se staly náplní života tohoto básníka, příslušníka wolkrovské generace a vitalisty školy Neumannovy, jenž nejraději sedával za kavárenským stolem u Šroubků, kde vzniklo nejvíce jeho soudniček, které můžeme řadit mezi klenoty české prózy. Jak uvádí Václav Lacina „Dobrych básníků máme dost, s Němcem bychom sice měli o jednoho víc, ale kdo by nám napsal tyhle rozkošné, čechovovské, a přece docela svérázné soudničky? (In Němec, 1966, s. 195).“

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se snažila nahlédnout do života spisovatele soudniček, Františka Němce, a zejména analyzovat jeho styl psaní českých soudniček, které se navěky vryly do povědomí milovníků příběhů ze soudních síní.

Dalším záměrem této práce bylo obohacení si přehledu o celkovém vzniku soudničky a seznámení se s autory spjatými s tímto žánrem.

Své cíle, které jsem si dala na začátku své práce, pokládám za splněné. V soudničkách Františka Němce je zřejmý jeho talent pro vykreslení mezilidských vztahů a problémů s nimi spojených. To, že František Němec bral život s nadhledem a humorem, se také odrazilo v jeho tvorbě. Ve svých soudničkách dokázal karikovat běžné lidské vlastnosti, ovšem nikdy nepřekročil hranice lidské důstojnosti. Dalším okořeněním jeho soudniček jsou nespisovné výrazy, slangy a stovky jazykových perliček, které pochytil po hospůdkách a v oblasti Žižkova. Díky těmto aspektům, které se v jeho díle vyskytují, je čtenář vtažen do děje a zamýšlí se nad tehdejšími poměry ve společnosti.

Poznatky, které mi sloužily jako podklad pro bakalářskou práci, se zabývaly především profesní dráhou Františka Němce, ale také kritikou a chválou jeho děl. Poznatky o české soudničce a dalších autorech, kteří se tímto žánrem zabývali, jsem čerpala mimo jiné i ze starých novin.

Tato bakalářská práce může být zdrojem informací či studijním materiálem pro případné zájemce, ať již z řad studentů nebo pedagogů.

Téma, které jsem si zvolila, bylo pro mě výzvou. František Němec nepatří k těm nejznámějším autorům, a tudíž bylo někdy oříškem sehnat všechny potřebné materiály a dopátrat se pravdivých informací. Ale i přesto považuji tuto práci za přínosnou a ve všech směrech zajímavou. Získala jsem tak další cenné informace ve svém oboru a chuť do dalšího studia.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

1. BĚHOUNEK, V. Za Františkem Němcem. *Československý novinář : Časopis svazu československých novinářů*, 1963, č. 9, s. 317-318. ISSN neuvedeno.
2. BURDA, J. Novinář s duší básníka. *Práce*, 1992, č. 114, s. 5. ISSN neuvedeno.
3. ČAPEK, K. *Marsyas čili Na okraji literatury*. 4. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1971. ISBN neuvedeno.
4. ČERNÝ, F. *Theater – Divadlo : Vzpomínky českých divadelníků na německou okupaci a druhou světovou válku*. Praha: Orbis, 1965. 574 s. ISBN neuvedeno.
5. DVOŘÁK, K. Zemřel František Němec. *Literární noviny : týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*, 1963, roč. 12, č. 36, s. 3. ISSN neuvedeno.
6. *Encyklopedie literárních žánrů*. MOCNÁ, D., PETERKA, J. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X.
7. GIRGAL, O. *Šaldův zápisník IV.*. Praha: Grégr a syn, 1931-1932. ISBN neuvedeno.
8. HERRMANN, I. *Ze soudní síně*. Praha: Československý spisovatel, 1984. 268 s. ISBN neuvedeno.
9. JANŮ, J. Nedožitá sedmdesátiny Františka Němce. *Tvorba : Týdeník pro politiku, vědu a kulturu*, 1973, č. 36, s. 6. ISSN neuvedeno.
10. JEHL, L. O lidech před soudem a na dráze. *Rozhledy*, 1936, roč. 5, č. 25, s. 199. ISSN neuvedeno.
11. LACINA, V. Neotřelý padesátník. *Literární noviny : týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*, 1952, roč. 1, č. 14, s. 15. ISSN neuvedeno.
12. MUKAŘOVSKÝ, J. *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.
13. NĚMEC, F. *Dáma na pavlači a jiné soudničky*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 248 s. ISBN neuvedeno.
14. NĚMEC, F. *Paničky a dámy aneb druhá kniha soudniček*. Praha: Svoboda, 1973. 209 s. ISBN neuvedeno.
15. NĚMEC, F. *Soudničky aneb Loučení s Rokrštem*. 8. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. 193 s. ISBN neuvedeno.

16. NĚMEC, F. *Soudničky aneb Loučení s Rokrštěm*. 9. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1971. 208 s. ISBN neuvedeno.
17. OPELÍK, J. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0708-3.
18. PEŠAT, Z. *Dialogy s poezií*. Praha: Československý spisovatel, 1985. 224 s. ISBN neuvedeno.
19. PÍŠA, A. M. Referáty. *Červen*, 1921, roč. 4, č. 2, s. 164-165. ISSN neuvedeno.
20. SEIFERT, J. *Všecky krásy světa*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985. 640 s. ISBN neuvedeno.
21. SOLDAN, F. Pět outsiderů v české literatuře. *Literární noviny : Kulturní zpravodaj moderního člověka*, 1932, roč. 6, č. 8, s. 13. ISSN neuvedeno.
22. SOLDAN, F. Svérázná humoristická knížka : František Němec: Paničky a dámy. *Večerní Praha*, 1974, roč. 20, č. 64, s. 7. ISSN neuvedeno.
23. ŠMILAUER, V. Výklad slov. *Naše řeč* [online]. 1943, roč. 27, č. 4 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3754>. ISSN neuvedeno.
24. ŠTEFÁNEK, J. Zlodějský žánr. *Kulturní politika*, 1948, roč. 3, č. 63, s. 11. ISSN neuvedeno.
25. ŠTECH, V. V. Žižkovská balada o zlodějích. *Rozpravy Aventina : List pro literaturu, umění a kritiku*, 1933-1934, roč. 9, č. 9, s. 8-9. ISSN neuvedeno.
26. ŠTORKÁN, K. *Česká soudnička, její proměny a právní aspekty*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 80 s. ISBN neuvedeno.
27. TĚSNOHLÍDEK, R. *Mrtvý u kříže*. Ostrava: Profil, 1971. 373 s. ISBN neuvedeno.
28. TĚSNOHLÍDEK, R. *Smrt v polích a jiné soudničky*. Praha: Československý spisovatel, 1974. 156 s. ISBN neuvedeno.
29. *141 soudniček*. HEŘMAN, M. Praha: Odeon, 1968. 329 s. ISBN neuvedeno.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Vendula Janošová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014
Název práce:	František Němec a česká soudnička
Název v angličtině:	František Němec and Czech story from a courtroom
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na českou soudničku, její vývoj a význam v literatuře. Dále se seznámíme s předním autorem soudniček, Františkem Němcem a jeho životem.
Klíčová slova:	Soudnička, František Němec, život, dílo
Anotace v angličtině:	This Bachelor work deals with Czech stories from a courtroom, its development and a meaning in the literature. We also introduce the main author of stories from a courtroom František Němec and his life.
Klíčová slova v angličtině:	Story from a courtroom, František Němec, life, writings
Přílohy vázané v práci:	žádné
Rozsah práce:	35 stran
Jazyk práce:	čeština